

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ХРОНОТОП У ХУДОЖНІЙ СТРУКТУРІ РОМАНІВ ГРЕМА
СВІФТА»**

Виконала: студентка 2 курсу
групи Ang1-M19
спеціальності 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська))
Левчук Адріана Володимирівна

Науковий керівник:

Кеба О.В., доктор філологічних наук,
професор

Рецензент:

Рарицький О. А., доктор філологічних
наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТВОРЧИСТЬ ГРЕМА СВІФТА Й ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЇЇ НАУКОВО-КРИТИЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ	6
1.1. Основні етапи творчої біографії Грема Свіфта	6
1.2. Сучасне літературознавство про особливості проблематики і поетики Грема Свіфта	10
Висновки до розділу 1.....	18
РОЗДІЛ 2. ХРОНОТОП ЯК ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЄ ЯВИЩЕ	19
2.1. Виникнення поняття «хронотоп». Концепція М. М. Бахтіна.....	19
2.2. Сучасні дослідження літературного хронотопу.....	26
Висновки до розділу 2.....	35
РОЗДІЛ 3. РОЛЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЧАСОПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В РОМАНАХ ГРЕМА СВІФТА	36
3.1. Синтез соціально-історичного та міфологічного хронотопу в романі «Waterland».....	36
3.2. Хронотоп приватного життя у зв'язку з «великою історією» в романі «Last Orders».....	51
3.3. Хронотоп повсякденності та екстремальності в романі «The Light of Day»	70
Висновки до розділу 3.....	81
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85

ВСТУП

Грем Свіфт, сучасний британський письменник, автор однієї збірки оповідань та шести романів, писав: «Мабуть не існує в житті такої миті, приховані наслідки якої варто було б недооцінювати» («There is never a moment in life, perhaps, when we should underestimate the latent repercussions») [72]. Саме прихований потенціал будь-якого моменту в житті людини, який вибухає великою кризою, формує ядро творчості письменника.

Відданість Свіфта роману як жанру, який може увібрати в себе всю складність людської свідомості, а також дилем, з якими стикається людина протягом життя, дозволяє йому поєднувати моральні імперативи реалізму XIX століття з фрагментованими історіями відчуження, типовими для модернізму, і сумнівом у репрезентативній характеристиці сучасної художньої літератури. Складна психологія персонажів Свіфта передається через нелінійне зіставлення спогадів, оповідальні прийоми, які сприяють поліфонії, зміні стилю, тону та фокусу в оповіданнях від першої особи, а також дають нове життя класичним сюжетам та міфологічним мотивам.

У цій магістерській роботі розглянута творчість письменника на прикладі трьох романів: «Waterland», «Last Orders» та «The Light of Day», які стали джерелом дослідження авторських особливостей романного хронотопу.

Тема курсової роботи – «Хронотоп у художній структурі романів Грема Свіфта». **Актуальність** даної теми полягає в малій кількості досліджень спрямованого на розкриття поняття хронотопу в творчості Грема Свіфта та в багатогранності часопросторової організації в його романах. Також, враховуючи, що поняття «хронотоп» було введено в літературознавство М. М. Бахтіним відносно недавно, дана галузь ще не вичерпана для подальших досліджень. Серед науковців, які розвивали поняття літературного хронотопу можна виділити: Ю. М. Лотмана, Б. А. Успенського, Ф. П. Федорова, П. Рікера, Д. С. Лихачова, Б. В. Томашевського, Ж. Женетта, В. Г. Щукіна, Н. Д. Марової, та інших. Також, варто виділити літературознавців, які зробили свій внесок в дослідження хронотопу в

творчості Грема Свіфта, серед них: А. М. Валеева, Е. Б. Греф, М. В. Дудкина, М. В. Іконнікова, О. В. Кеба, В. Б. Крамар, С. А. Стрінюк, Н. В. Шестеркина, А. Нюнінг, С. Онега, А. Вуллі та ін.

Новизна дослідження полягає у компаративному підході дослідження хронотопу в творчості Грема Свіфта, аналізі та узагальненні найсучасніших досліджень творчості автора.

Мета даної роботи полягає у дослідженні творчості Грема Свіфта для виявлення принципів та закономірностей часопросторової організації романів письменника. **Основними завданнями** для визначення мети роботи є:

- Ознайомитись з теоретичним матеріалом, який стосується літературного хронотопу (за М. М. Бахтіним) та дослідити сучасні праці, присвячені темі часопросторової організації в романній структурі;
- Опрацювати творчу біографію Грема Свіфта для визначення тригерів для формування його літературного стилю;
- текстуально ознайомитись та проаналізувати романи Грема Свіфта «Waterland», «Last Orders» та «The Light of Day»;
- опрацювати науково-теоретичні праці літературознавців, дослідників часопросторової своєрідності романів Грема Свіфта;
- дослідити і проаналізувати принципи та закономірності хронотопу в художній структурі романів Грема Свіфта;
- порівняти романи автора на основі часопросторової організації кожного з романів;

Об'єктом дослідження у цій дипломній роботі є творчість Грема Свіфта, а зокрема його романи «Waterland», «Last Orders» та «The Light of Day». За **предмет** дослідження у роботі взято хронотоп в контексті перелічених романів Грема Свіфта.

Матеріалом дослідження послужив оригінальний текст романів Грема Свіфта «Waterland» («Земноводний край») опублікований 1983 року, «Last Orders» («Останні розпорядження») опублікований 1996 року та «The Light of

Day» («Світло дня») опублікований 2003 року.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що зроблена спроба обґрунтувати теоретичний матеріал для розкриття теми роботи.

Практичне значення роботи полягає в тому, що даний матеріал роботи може бути в подальшому використаний студентами, які навчаються у напрямі зарубіжної філології та літератури.

У роботі використані такі загальнонаукові та літературознавчі **методи дослідження**: аналіз і синтез, компаративний аналіз, узагальнення і абстрагування, біографічний метод та контекстуальний аналіз.

Структурою магістерської роботи є Вступна частина, три розділи, Висновки та Список використаних джерел.

У **першому розділі** досліджуються основні етапи творчої біографії Грема Свіфта, аналіз яких допомагає глибше вивчити предмет дослідження. У цьому ж розділі зібрано та узагальнено критичні матеріали літературознавців та науковців, які досліджували творчість автора з різних аспектів, зокрема часопросторової організації.

У **другому розділі** досліджується та аналізуються теоретичні матеріали стосовно хронотопу. Особливу увагу приділено першій ґрунтовній праці, яка розкриває поняття літературного хронотопу «Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике» (1975) М. М. Бахтіна. Друга частина розділу присвячена сучасним дослідженням хронотопу та його проявам на різних рівнях тексту.

У **третьому розділі** досліджується та аналізується та порівнюється часопросторова організація романів Грема Свіфта «Waterland», «Last Orders» та «The Light of Day». Було зроблено спробу визначити основні хронотопні ознаки хронотопу автора.

У **висновках** узагальнюються результати дослідження та робляться висновки за всіма розділами.

Список використаних джерел нараховує 85 ресурсів.

ВИСНОВКИ

Одним з ключових моментів філософської та художньої системи Грема Свіфта є поглиблення уваги до екзистенційної природи людини; специфічним ракурсом, під яким розглядається людина, є її існування у неперервному потоці часу, часто локалізованому рамками сімейної історії. Людина, за Г. Свіфтом, «страждає аутизмом», вона живе в замкнутому просторі свого «Я», по відношенню героя до оточуючого світу проявляється її прагнення стати центром всесвіту, підчиняючи своєму суб'єктивному погляду час.

Простір та час в романах Грема Свіфта, завдяки авторському стилю письменника, постійно модифікуються під впливом то наративних прийомів (поліфонія, нарація від першої особи), то під впливом композиції роману (мозаїка з фрагментів історії), то під впливом синергії реального та міфічного. Така багатогранність хронотопу в романах автора стала поштовхом для його дослідження.

У даній дипломній роботі були опрацьовані наступні пункти: літературний хронотопу за М. М. Бахтіним та його особливості, теорії часопросторової організації роману в сучасних дослідженнях, етапи творчої біографії Грема Свіфта, які стали визначальними для формування його літературного стилю; зміст романів Грема Свіфта «Waterland», «Last Orders» та «The Light of Day», зміст науково-теоретичних праць літературознавців щодо часопросторової своєрідності романів Грема Свіфта, принципи та закономірності хронотопу в художній структурі романів Грема Свіфта, порівняння романів автора на основі часопросторової організації кожного з романів;

В першому розділі дана загальна характеристика творчості Г. Свіфта, виділені основні риси його творчості на основі досліджень літературознавців британських, німецьких та російських дослідників. Було зроблено висновок, що хоча в авторській манері можна простежити постмодерністські мотиви, його творчість виходить за рамки цього напрямку й доповнюється мотивами вікторіанського реалізму та модернізму, що дало свій вплив і на хронотоп його

романів, що ми і намагались довести в третьому розділі роботи.

В другому розділі було досліджено саме поняття «хронотоп», а також було проведено порівняльний аналіз хронотопу літературного та філософського поняття «хронотоп» за М. М. Бахтіним та А. А. Ухтомським. Також було зроблено висновок, що сучасні дослідження хронотопу значно поглибили уявлення про художній часопростір і тим самим посилило інтерес вчених до даної категорії. У сучасному літературознавстві ведуться розробки в області теорії і поетики хронотопу. Час і простір розглядаються в аспекті теорії комунікації, семіотики, герменевтики, синергетики, гетерології тощо, що доводить актуальність дослідження хронотопу й надалі. Зокрема, була наведена спроба довести, що хронотоп часто виступає множинним в творах, а його визначення залежить від вихідної точки.

В третьому розділі було здійснено аналіз трьох романів Грема Свіфта («Waterland», «Last Orders» та «The Light of Day»), для кожного з яких було виділено окремий підрозділ з детальним аналізом часопросторової організації твору на різних рівнях тексту. Було здійснено порівняльний аналіз романів, що дало змогу виділити наскрізні риси часу та простору в романах.

Хронотоп роману «Waterland» продемонстрував важливу для сучасної британської літератури тенденцію до жанрового синтезу; у творі через переплетення численних часових і просторових площин розповіді органічно поєднуються різні жанрові стратегії. Хронотоп роману представлений літературною мозаїкою з історій та Історії, напівміфічних та реальних подій, драми особистої та загальнолюдської.

У романі «Last Orders» значний вплив на хронотоп має поліфонія голосів, які розповідають єдину історію з допомогою особистих історій, згадуючи географічно конкретні топоси та перетворюючи час на застиглу масу, яка губиться у вирі особистих переживань та роздумів кожного з героїв. Простежується очевидна тенденція до синтезу різних проявів часу і простору, з метою наповнити роман серйозним філософсько-символічним змістом.

Особливості часопросторової структури в романі «The Light of Day»

значною мірою зумовлюються специфічним вибором наратора-детектива, дослідження якого виходять за рамки побутових драм і розкривають перед читачем низку екзистенціальних проблем буття.

Наукова цінність даної роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні актуальності дослідження хронотопу на прикладі творчості Грема Свіфта.

Практична цінність цієї магістерської роботи полягає в можливості використання даного матеріалу у подальшій діяльності в напрямку зарубіжної філології та літератури.

Соціальна цінність роботи полягає у тому, що дана робота може слугувати корисним матеріалом для студентів для глибшого вивчення творчості Грема Свіфта.

Дані висновки у роботі досягається за допомогою таких наукових методів як аналіз і синтез, узагальнення і абстрагування, порівняльний аналіз, біографічний метод та контекстуальний аналіз, а також практичні методи такі як відбір і фільтрування інформації, її упорядкування.

Основним джерелом дослідження була критика таких літературознавців як М. М. Бахтін, Ю. М. Лотман, Б. А. Успенський, П. Рікер, Ж. Женетт, С. А. Стрінюк, М. В. Іконнікова, О. В. Кеба, А. Logotheti та інші.

Творчість Грема Свіфта – джерело складної, ідейно насиченої прози, в якій герой занурюється в свої спогади, щоб пізнати себе в потоці часу. Його герої егоцентричні і морально поранені то війною, то особистими драмами, вони поринають в минуле задля шансу на майбутнє. Багаторівневість та мультиідейність композиції романів Грема Свіфта дають поштовх для дослідження його текстів, підтвердженням чого виступає дана робота. Ми сподіваємось, що дане дослідження стане в нагоді для подальшого вивчення творчості письменника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алимбочка И. В. Хронотоп как структурный компонент художественного образа. *Актуальные вопросы филологической науки XXI века* : сборник статей IV Международной научной конференции молодых ученых, посвященной 80-летию кафедры иностранных языков. Екатеринбург, 7 лютого 2014 р. Издательство Уральского университета, 2014. С. 457-462. URL:<http://hdl.handle.net/10995/37569> (дата звернення: 20.09.2020).
2. Анисимова А. Э. Новый историзм / Зарубежное литературоведение XX века. М. : Intrada, 2004. С. 292-294.
3. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет. М. : Худож. лит., 1975. 504 с.
4. Бобынина Е., Проскурнин Б. М. Грэм Свифт и его роман «Последние распоряжения» в контексте эпохи постмодернизма / Проблемы метода и поэтики в мировой литературе: Межвуз. сб. науч. тр. Перм. ун-т; Отв. ред. Н.С. Бочкарева. Пермь, 2005. 130 с.
5. Валеева А. М. Особенности повествовательной формы романа Г. Свифта «Водоземье / Взгляд молодых. Казань: Изд-во КГУ, 2003. С. 121-125. URL: <http://old.kpfu.ru/f10/publications/knigi/kn2/index.php?sod=24> (дата звернення: 13.11.2020).
6. Греф Е. Б. Библиейские аллюзии в романе Грэма Свифта «Последние распоряжения» / «In The Beginning There Was The Word: History And Actual Problems Of Philology And Linguistics». Materials digest of the XLVI International Research and Practice Conference and I stage of the Championship in philological sciences. (London, March 28 – April 02, 2013). С. 25-27.
7. Греф Е. Б. *Время в романе Грэма Свифта «Последние распоряжения» // Вестник Псковского государственного университета. Серия: Социально-гуманитарные науки. 2014. С. 92-96.*
8. Джумайло О. А. Английский исповедально-философский роман 19802000 гг. : Дисс. ... докт. филол. наук. Ростов-на-Дону, Южный федеральный

университет, 2014. 395 с.

9. Драгалина Ж. А., Налимов В. В. Семантика ритма: ритм как непосредственное вхождение в континуальный поток образов. / В кн.: Бессознательное. Природа, функции, методы исследования / Под общей ред. А. Е. Пран-гишвили, А. Е. Шерозия, Ф. В. Басина. Часть 3. Тбилиси : Мецниереба, 1978. С. 293-302.
10. Дудкина М. В. Ретроспекция в романе Грэма Свифта «Водоземье» / Современные научные исследования и инновации. 2014. № 9. URL: <http://web.snauka.ru/issues/2014/09/37788> (дата звернення: 28.09.20).
11. Женетт Ж. Фигуры. В 2-х томах. Том 1-2. М. : изд.-во им. Сабашниковых, 1998. 944 с.
12. Замятин Д. Труды и дни ландшафта [Грэм Свифт. Водоземье]. НГ ЕХ LIBRIS : веб-сайт. URL: http://www.ng.ru/ng_exlibris/2000-12-07/6_svift.html (дата звернення: 28.09.2020).
13. Затонский Д. Голос автора и проблемы романа. О некоторых особенностях современной западной прозы. : Иностранная литература, 1987. № 3. С. 201-217.
14. Зиннатуллина З. Р. Проблема «британскости» в романе Джона Фаулза «Дэниел Мартин» / Вестник Татарского государственного гуманитарно-педагогического университета. 2011. № 2 (24). С. 155-158.
15. Іконнікова М. В. Засоби вираження амбівалентності у романі Грема Свіфта «Земноводний край». Збірник наукових праць Хмельницького національного університету «Актуальні проблеми філології та перекладознавства». Випуск 8. Хмельницький : ХНУ, 2015. С. 68-72.
16. Іконнікова М. В. Концепт curiosity у романі Грема Свіфта «Земноводний край» / Південний архів. Філологічні науки. 2016. Вип. 64. С. 30-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pafn_2016_64_5 (дата звернення: 11.09.2020).
17. Іконнікова М. В. Поетика імені в романі Грема Свіфта «Земноводний край»: інтертекстуальний вимір / Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Випуск 54. Острог : (Острозька академія), 2015. С. 174-177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_54_68

(дата звернення: 13.09.2020).

18. Іконнікова М. В. Система екзистенційних концептів у романі Грема Свіфта «Земноводний край» / Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. Випуск 38. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2015. С. 27-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2015_38_8 (дата звернення: 13.09.2020).
19. Кеба О. В. Наратив vs історія (за романом Г. Свіфта «Вотерленд») / Наукові праці: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів: вип.14, у 3 т. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. С. 6-7.
20. Кеба О. В. Наратор як детектив і детектив як наратор: версії Грема Гріна (The End of the Affair) і Грема Свіфта (The Light of Day) / Наук. пр. Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск.42. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2016. С. 16-21.
21. Кеба О. В. Особливості художньої структури роману Грема Свіфта «Світло дня» / Сучасна філологія: актуальні наукові проблеми та шляхи вирішення. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 27-28.04.2018 р. С. 52-55.
22. Крамар В. Б. Наратив Джона Апдайка, Грема Свіфта і Джуліана Барнса (компаративістський аспект) / Наукові праці [Текст] : науково-методичний журнал. Т. 193. Вип. 181. Філологія. Літературознавство / ред. Л. П. Клименко [та ін.]. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. С. 40-44.
23. Круглов Д. Н. Повседневность как предмет философской рефлексии: автореф. дис. ... канд. филос. наук. СПб., 1996. 20 с.
24. Кюнг Х. Религия на переломе эпох / Иностран. лит. 1990. № 11. С. 223–229.
25. Лихачев Д. С. Поэтика древнерусской литературы. М. : Наука, 1979. С. 352-356.
26. Лотман Ю. М. В школе поэтического слова. М. : Просвещение, 1988. С. 260-265.

27. Маньковская Н. Б. *Эстетика постмодернизма*. СПб.: Алетейя, 2000. 352 с.
28. Марова Н. Д. *Парадигмы интерпретации текста*. Екатеринбург : Изд-во Урал. гос. пед. ун-та, 2006. С. 69.
29. Мейлах Б. Ритмы действительности и искусства. *Наука и жизнь*. 1970. № 12. С. 81–87.
30. Мірошниченко Л. Проекції скептицизму у сучасному британському романі: генеза, традиція, поетика. – К. Генеза, 2015. 384 с.
31. Нестеров А. Земли памяти, воды забвенья / *Иностранная литература*. 2000. № 8. URL: <http://magazines.russ.ru/inostran/2000/8/sredikn02.html> (дата звернення: 22.10.2020).
32. Нотт П. Передельвая Америку: ценностная революция / *Иностран. лит.* 1996. № 5. С. 238–245.
33. Политов А. В. Историко-философский анализ концепций хронотопа А. А. Ухтомского и М. М. Бахтина : дисс. к. филол. н. Пермь, 2015. 155 с.
34. Поль Рикёр. *Время и рассказ*. Т. 1. Интрига и исторический рассказ. М.; СПб. : Университетская книга, 1998. 313 с. URL: <http://www.philol.msu.ru/~discours/images/stories/speckurs/ricoeur-vol1.pdf> (дата звернення: 30.09.2020).
35. Сатюкова Е. Г. Феномен «английскость» в творчестве Г. Свифта : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Екатеринбург, 2012. 20 с.
36. *Современная западная философия. Словарь*. / Под ред. В. Н. Садовского. М. : Изд-во полит. лит-ры, 1991. С. 11.
37. Соколянский М. *Западноевропейский роман эпохи Просвещения. Проблемы типологии*. Киев: Вища шк., 1983. 140 с.
38. Стринюк С. А. Отражение эпистемологического кризиса в романах Грэма Свифта «Водоземье» и «Последние Распоряжения» / *Вестник Томского государственного университета. Филология*. 2015. №1 (39). С. 140-149.

39. Стринюк С. А. Человек и история в романах Грэма Свифта : «Водоземье», «Отныне и навсегда», «Последние распоряжения» : диссертация ... кандидата филологических наук : 10.01.03. Пермь, 2003. 165 с.
40. Стринюк С. А. Субъективная проза Грэма Свифта: проблема характера и концепция личности в романе «Водоземье». Вестник Пермского университета. 2013, Вып. 4(24). С. 185-191. URL: https://www.researchgate.net/publication/268924885_Subektivnaa_proza_Grema_Svifta_problema_haraktera_i_koncepcia_licnosti_v_romane_Vodozeme (дата звернения: 16.10.2020).
41. Толстых О. А. Неовикторианский постмодернизм Антони Бейетт (на примере романа «POSSESSION») / Вестник Южно-Уральского государственного университета. 2005. № 11. С. 89–93.
42. Томашевский Б. В. Теория литературы. Поэтика: Учеб. пособие / Вступ. Статья Н. Д. Тмарченко; Комм. С. Н. Бройтмана при участии Н. Д. Тмарченко. М. : Аспект Пресс, 1996. 335 с.
43. Трынкова О. В. Концепт «HISTORY» в составе метафорических моделей в англоязычном постмодернистском романе / Известия Тульского государственного университета. Гуманитарные науки. – 2008. – № 2. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/kontsept-history-v-sostave-metaforicheskikh-modeley-v-angloyazychnom-postmodernistskom-romane> (дата звернения: 30.09.2020).
44. Успенский Б. А. Поэтика композиции: Структура художественного текста и типология композиционной формы / Успенский Б. А. Семиотика искусства. М., 1995. С. 7–218. URL: <http://hdl.handle.net/10995/1627> (дата звернения: 18.09.2020).
45. Ухтомский А. А. Доминанта. СПб. : Питер, 2002. С. 67-68.
46. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. URL: <http://fasmer-dictionary.info/> (дата звернения: 09.11.2020).
47. Федоров Ф. П. Романтический художественный мир: пространство и время. Рига : Знание, 1988. 456 с.
48. Хьюитт К. О Грэме Свифте: Современный английский романист. Семьи,

наваждения и «Последние распоряжения» / Карен Хьюитт // Иностранная литература. 1998. № 1. URL: <http://magazines.russ.ru/inostran/1998/1/hewitt.html> (дата звернения: 09.11.2020).

49. Хьюитт К. Понять Британию / Предисл. А. И. Полторацкого. М. : Высш. шк., 1994. 198 с.
50. Чередниченко В. И. Типология временных отношений в лирике. Тбилиси : Мецниереба, 1986. 138 с.
51. Шанина Ю. А. Мифопоэтика романа Г. Свифта «Земля воды» / Российский гуманитарный журнал. 2013. Т. 2. № 1. С. 65-76.
52. Шестеркина Н. В. Мифологический хронотоп как связь пространства и времени / *Lingua mobilis*, № 6 (39), 2012. С. 52-61. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mifologicheskiiy-hronotop-kak-svyaz-prostranstva-i-vremeni/viewer> (дата звернения: 09.11.2020).
53. Щукин В. Г. О филологическом образе мира (философские заметки) / Вопросы философии. 2004, № 10. С. 47–64.
54. Bentley N. Graham Swift, *Waterland* / *Contemporary British Fiction*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2008. P. 131–40.
55. Birnbaum, Robert. Interview with Graham Swift. *Identity Theory* : веб-сайт. URL: <http://www.identitytheory.com/graham-swift/> (дата звернения: 09.09.2020).
56. Bradbury M. *The Modern British Novel* : Penguin Books, 1994. 346 p. URL: <http://ru.scribd.com/doc/23663576/The-Modern-British-Novel#scribd> (дата звернения: 19.09.2020).
57. Champlin, Charles. Review of *Waterland*. Los Angeles : Times Book Review, 1984. P. 1-8.
58. Callil C., Tylbin C. *The Modern Library. The 200 Best Novels in English since 1950*. London: Penguin, 1999. 251 p.
59. Digilio A. Afterimages of a Murder. Review of *Out of This World*. *Washington Post Book World* 29 Aug. 1988: B2.
60. Frumkes, Lewis Burke. A Conversation with Graham Swift. *The Writer* 111.2 (Feb. 1998) P. 19.

61. Gossmann B. , et al. «Graham Swift in Interview on Last Orders. « Anqlistik 8.2 (Sept. 1997): P. 60-155.
62. Graham Swift [Audio interview on the topic of 'The Light of Day', conducted by John Mullan. Guardian : веб-сайт. URL: <http://download.guardian.co.uk/sysaudio/Books/Books/2007/03/26/GrahamSwift.mp3> (дата звернення: 16.08.2020).
63. Hale and Hardy: Graham Swift's Wandsworth. Sunday Times Magazine. 16 Oct. 1988: L-22-L-23.
64. Harlan D. Intellectual History and the Return of Literature / American Historical Review. 1989. Vol. 94. 881 p.
65. Hartung-Brückner, Heike. The Question of History and Writing: An Interview with Graham Swift. Germanisch-Romanische Monatsschrift. 1996. P. 469-471.
66. *Hewitt D. The approach to fiction: Good and bad reading of novels. Bristol, 1972. 198 p.*
67. Higdon D. L. «Unconfessed Confessions»: The Narrators of Graham Swift and Julian Barnes / English and Irish Novel since 1960. Ed. by J. Acheson. London, 1991. P. 174-191.
68. James, Béatrice. Graham Swift's Last Orders and The Light of Day: Investigating Human Experience / Swift/Le je(u) de l'émotion. № 41, 2011. P. 73-84. URL: <https://ebc.revues.org/2348> (дата звернення: 09.11.2020).
69. James, David. Graham Swift and the Rhetoric of Remembrance / Critique : Studies in Contemporary Fiction. 2009, Winter. Vol. 50, No. 2. P.131-153.
70. Janik D. I. No End of History: Evidence From the Contemporary English Novel. Twentieth Century Literature 41.2. 1995. P. 160-189.
71. Lea D. Graham Swift (Contemporary British Novelists MUP) Manchester University Press; 1 ed. 2005. 240 p.
72. Logotheti A. From Storytelling to Historia: The Fiction of Graham Swift / PhD Thesis. Goldsmiths College, University of London, 2002. 256 p. URL: <http://research.gold.ac.uk/id/eprint/28578/> (дата звернення: 12.10.2020).

73. *Malcolm D. Understanding Graham Swift. University of South Carolina Press, 2003. 238 p.*
74. Menegaldo G. and Bernard C. «Graham Swift. « Interview with Graham Swift. *Graham Swift ou Le Temps du Récit*. Michel Morel, et al., eds. Paris: Editions Messene, 1996. P. 9-18.
75. Nünning, Ansgar. «'But Why Will You Say That I Am Mad? 'On the Theory, History and Signals of Unreliable Narration in British Fiction. « *Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik* 22.1 (1997). P. 83-105.
76. Onega, Susana. «'A Knack for Yarns: “The Narrativisation of History and the End of History.” *Telling Histories: Narrativising History, Historicising Literature* Amsterdam: Rodopi, 1995. P. 7-18.
77. Swift G. *Ever After*. Vintage, 1993. 288 p.
78. Swift G. *Last Orders*. London : Picador, 1996. 304 p. URL: <http://flibusta.is/b/75664/> (дата звернення: 16.11.2020).
79. Swift G. *Shuttlecock*. London : Penguin Books, 1981. 224 p.
80. Swift G. *The Sweet-Shop Owner*. London : Penguin Books, 1980. 221 p.
81. Swift G. *Waterland*. London: Picador, 1999. 310 p. URL: <http://www.freebestread.com/Other/waterland.html> (дата звернення: 20.11.2020).
82. Swift, Graham. *The Light of Day*. London : Penguin Books, 2004. 256 p. URL: <http://www.librelib.com/download/313756> (дата звернення: 16.11.2020).
83. Tredell N., Brian W. Aldiss. *Dictionary of Literary Biography: British and Irish Novelists Since 1960*. Gale, P. 3-23.
84. White H. *The Fictions of Factual Representation / The Literature of Fact / Ed. by A. Fletcher*. New York: Columbia University Press, 1976. 432 p.
85. Woolley A. *Narrator as Host in Graham Swift's The Light of Day / Contemporary Asylum Narratives. Representing Refugees in the Twenty-First Century*. Palgrave Macmillan UK, 2014. P. 35-48.